

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

A protestáns olvasó közönséghez!

Már ezen 2-dik félév kezdetével jeleztük volt, „hogy ha az alkotmányozó zsinat megnyílik s a kellő pártolás megleendő: gondoskodni fogunk lapunknak gyorsabb időközökben hetenkint egyszer vagy kétszer is megjelenhetéséről;“ miután többfelől felszóllítottunk, hogy kívánatos volna, ha tájékoztatást nyújtanánk arra nézve, hogy mily mérvben szándékozik lapunk a zsinati tárgyakkal foglalkozni s mily terjedelműek lesznek a tudósítások és mily időközök alatt fognak azok a közönség kezeihez eljuthatni, tehát a rendszeres előintézkedések ez ügyben megtétnének: e tekintetben a következő értesítést adhatjuk:

Miután a közérdekelttség azt kívánja és feltételezi, hogy ezen tudósítások minél gyorsabban megjelenjenek és közkézen forogjanak, tehát minden napról, midőn gyűlés tartatik, legalább féliven, de egy iven is fogjuk a gyorsirói feljegyzések után a gyűlések és tanácskozások menetét, a beszédeket, nem különben a tervezeteket, bizottsági munkálatokat ismertetni és közölni, eképen a „Debreczeni Protestáns Lap“ melléklapja gyanánt a „Zsinati Tudósító“-t szerkeszteni.

A „Zsinati Tudósító“ tehát a zsinat tartama alatt, midőn gyűlések lesznek és tárgyak, melyeket közölhet, mindennap meg fog jelenni fél vagy egy iven.

Hogy ezen melléklapnak mi legyen az előfizetési díja, azt meg nem határozhatjuk, függvén az többféle körülménytől, nevezetesen a zsinat most mindjárt hazamosan együtt tanácskozik-é? vagy talán bizottságokra oszolva, a teendőket fel-

osztva, bizonyos időre elnapolja magát? Épen azért nem előfizetésre, hanem utólagosan a költségek megtérítésére kérjük az olvasó közönséget; még pedig figyelembe véve azt, hogy e vállalatnál a gyorsirókat, a kikeről már eddigelé gondoskodtunk, díjazni kell s még a nyomtatás is több költségbe fog kerülni, a mennyiben éjjeli munka is igényeltetik, félív után 5 krt vettünk számításba. Ezen ár azonban, ha a pártolás az olvasó közönség részéről teljes mérvben nyilvánul, alább is szállítható lesz.

Lapunk tisztelt előfizetőinek a mellékletet küldeni fogjuk, kivéven, ha valaki határozottan kijelenti, hogy a „Zsinati Tudósító“-t nem szükségesli.

A „Zsinati Tudósító“ 1-ső száma október hó 15-én már meg fog jelenni, miután szükségesnek tartjuk, hogy a zsinati előkészületekről s az egyetemes konvent bezárulása után addig történendő dolgokról, a zsinati rendező bizottság működéséről némi tájékoztatást és ismertetést adjon, egyszersmind hozni fogja a megválasztott képviselők névsorát egyházkerületenkint összeállítva.

Ajánljuk protestáns hitrokainak pártolásába ezen törekvésünket s kérjük a megrendelésekre az előleges jelentkezéseket, hogy a kiadásra nézve magunkat tájékozhatassuk.

A megrendelések a „Debreczeni Protestáns Lap“ kiadó hivatalába Kis-Mester-utca 1382. sz. küldendők be.

Debreczen, 1881. aug. 27.

**A „Debreczeni Protestáns Lap“
szerkesztősége.**

Egy indítvány nem a maga helyén és idejében*)

Egy országos protestáns lelkészi értekezletnek folyó évi október 30-án tartása ügyében, Czelder Márton atyánkfia Felső-Bányáról szeptember 24-ről egy meghívót küldött szét a református, ágostai hitvallású és unitárius lelkészekhez. Mely értekezletnek célja lenne, hogy „a magyar ref. egyház hivatalos zsinata mellett, egy kis nem hivatalos zsinat tartassék, melyben a semmi tekintetek által nem befolyásolt evangyéliomi protestáns szellem lángja, szabadon lobogjon.“ Elnökül K. Tóth Mihály debreczeni lelkész, egyházi beszéd tartására pedig Filó Lajos nagy-kőrösi lelkész urak kérettek fel általa.

Nagy mértékben elismerjük a lelkészi értekezletek szükségét és fontosságát, mind a mellett megvalljuk nagy meglepetéssel és ámulattal olvastuk ez országos lelkészi értekezletre, illetőleg nem hivatalos zsinatra e fölhívást, s nem akarva most az ügy tüzetes tárgyalásába bocsátkozni, vitát kezdeni a felett, csak annyit jegyzünk meg, hogy ezen indítvány — ítéletünk szerint — nagyon időszerűtlen. Hiszen a zsinati tárgyakra nézve megletek hallgatva a konvent által az egyházkerületek, azok által az egyházmegyék, eképen minden lelkész előtt nyitva állott az út, azokhoz hozzászólni úgy hivatalosan, mint nem hivatalosan, irodalmi úton is; és így elég alkalom volt, hogy a „protestáns szellem lángja szabadon loboghasson.“ mire való tehát egy ily összejövétel scenirozása, épen a zsinat megnyitásának napja előtt? De nemcsak időszerűtlen, de még veszélyes irányzatnak is tartjuk mi az ilyen áramlatot és eljárást, hogy minden előkészület, irodalmi megvitatás és az egyházi hatóságok tudta nélkül, közvetlen a zsinat előtt az összes prot. lelképásztorok jöjjenek össze tanácskozni, azaz nem hivatalos zsinatot tartani; valyon nem ellenkezik-e az a jó rend fogalmával? s miképen tanácskozhatnak jobban és nagyobb érdekekkel, az összes evangélikus és unitárius lelkészek, a református lelképásztorok állására, viseletére, személyi és szólás szabadságára vonatkozó dolgokról, mint a ref. egyháznak épen a közbizalom útján előállított zsinati képviselői testülete? S valyon nem tünhetik-e föl némelyek épen a protestáns egyház ellenségei előtt e tény úgy, mint egy kihívás a zsinattal szemben? s valyon ha az nem kellő higgadsággal folynék le, nem többet árthatna-e az egyházunk jó hírnevének, mint más különben ha a legjobban intéztetnék is el — használhatna? Valójában nem növeljük a protestantismus értékét és becsét azzal, ha szabadságunkat úgy használjuk fel, hogy abban a mi ellenségeink nagyító üvegen is, valami fejtelenségre való törekvés szomorú körtünetét észlelhetik és sejdithetik; nem mondhatják-e pedig igen jogosan ezek a mi jó barátaink, hogy a ref. egyház zsinatát megelőzi tisztán a lelképásztorok országos gyűlése, hogy tanácsával, utmutatásával irányt adjon a hivatalos zsinat működésének. Bizony mondhatják: nem nagy bizalomnak jele a megkezdődő zsinatra nézve!

*) Kérjük azon igen tisztelt lapszerkesztő urakat, kik a Czelder Márton ur felhívását közölték, ha szintén a mi nézetünket nem osztanák is, legalább a Könyves Tóth Mihály és Filó Lajos urakra vonatkozó részt, a közleményből sziveskedjenek köztudomásra hozni.

Ellenkezik ezen indítvány továbbá, egyházalkotmányunk történelmi multjában gyökerező paritás elvével is, eddig a paritást nagyon is tulsürgettük, még az egyházi törvényszékeken is gyakorlatban volt az, és a magyar ref. egyháznak nagy szüksége van továbbra is annak fentartására; épen azért ha Czelder M. atyánkfia az egyházalkotmányi tervezet szerinte hiányos és hézagos voltát akarja kijavítani, melyek t. i. a lelkészek állására, viseletére stb. vonatkoznak, miért csak is egyedül a lelkészekhez folyamodik, miért mellözi egyházi életünkben a másik kétségtelen és lényeges factort, a világi elemet? Talán csak nem akarja ez alkalommal a Sinay-féle procedurát ismételni?

Még költséges is ezen összejövétel vagy nem hivatalos zsinat, kivált ha az a mint tervezve van, több napon keresztül tartani fog, ha szintén a lelképásztorok közvetlenül a magokéból viselik is azon kiadást; költségesnek pedig azért mondjuk, mert kétségtelen kiadás lesz, mely nincs a jelenlegi körülmények és viszonyok között semmivel sem indokolva.

Részünkről tehát az egész indítványt mint a mely nem a maga helyén és idejében tétetett, jó akaratból de elhírtelenkedésből származottnak tekintjük s fel vagyunk hatalmazva értesíteni mind általában az országos protestáns lelkészi értekezletre vonatkozó indítvány olvasóit, mind különösen Czelder Márton urat a felöl, hogy Könyves Tóth Mihály debreczeni lelkész ur akkor, midőn a konventi tagságról lemondott, visszavonult úgy az egyházi mint a politikai téren való működéstől s azt a kevés erőt, melylyel hanyatlott élete késő napjaiban Isten jóvoltából még bír, egyedül lelkészi hivatala kötelelességeinek teljesítésére kívánja szentelni. Így a jóváhagyás reményében Czelder ur által anticipálva felajánlott elnökséget sem fogadhatja el. Filó Lajos n. kőrösi lelkész ur pedig következő nyilatkozatot küldötte be hozzánk:

„Czelder Márton t. barátom f. hó 23-ról kelt levelében arra kért föl, hogy a Debreczenben f. évi október 30-án tartandó országos prot. lelkészi értekezleten a szónoki tisztet végezzem. Mielőtt én, kinek ezen értekezletnek sem előzményeiről, sem legközelebbi céljáról semmi tudomásom sem volt, az ajánlott megbízás el- vagy nem fogadása iránt nyilatkozhattam volna: mindjárt harmadnapra kaptam nevezett t. barátomtól f. hó 24-ről keltezőre nyomtatott felhívást, melyben a többek között az van, hogy ezen országos értekezleten az ima és egyházi beszéd tartására általa én lettem felhiva.

Nehogy ezen felhívó szózat, mely azóta valószínűleg minden irányban szétküldetett, félreértésekre szolgáltatson alkalmat; mellözvéen itt ezen országos értekezlet felett minden reflexiót: kötelelességemnek tartom kijelenteni, hogy bár mennyire helyeslem az országos lelkészi értekezlet eszméjét s bármennyire kívánatosnak tarthatom, hogy annak módja és rendje szerint meg is valósuljon, teljességgel nem vagyok azon helyzetben, hogy ezen meghirdetett országos prot. lelkészi értekezleten megjelenjek és ott bármi néven nevezendő szónoki tisztet végezzek.“**)

***) Megjegyezzük, hogy épen midőn már ez egész közleményt sajtó alá adtuk, értesített Filó Lajos ur arról, hogy miután a Prot. egyházi és iskolai lapban Czelder Márton ur által az országos prot. lelkészi értekezlet tárgyában közzétett

Ime ezek után mi föltételezzük protestáns lelkipásztoraink bölcsessége és higgadtsága felől, hogy oly országos értekezletbe vagy nem hivatalos zsinatba, mely kellőleg nincs előkészítve s különböző félreértésekre és találgatásokra szolgáltatna alkalmat, bizonyosan nem fognak seregelni? ha megjelennek is többen közülök a magyar ref. egyház mindenestre nagy jelentőségű örömnépén a zsinat megnyitásán: de távolról sem tüntetés vagy kihívás céljából. — Egymás megértésére van szükségünk és a közös működésre; minden mely azt legkisebb mérvben is zavarja: komolyan eltávolítandó.

A szerkesztőség.

Védekezés, vagy méginkább köszönetnyilvánítás.

(A lelkészválasztási törvény tárgyában.)

(Vége.)

Ami azon másik ráfogást és gyanúsítást illeti, mintha én az erdélyi szabály alkalmazása által, valami k a s z t-rendszer őhajtanék a lelkészek között felállítani: ez a vád épen P. D. urra esik vissza, ki leírta ezt a szót a nélkül, hogy előbb tisztába jött volna annak fogalmával. Kaszt-rendszernek ugyanis azt nevezzük, midőn egy társadalomban különböző, egymástól élesen elkülönített osztályok vannak, hol nem az érdem, nem a képesség, hanem külső előnyök, születés, származás, rang nyithatnak csak utat az ember előtt felsőbb tisztességre, hivatalra. S vajon e kaszt-rendszerhez nem inkább hasonlít-e a P. D. ur osztályozása, midőn a lelkészi testületet, külső állásánál, körülményeinél fogva 2 rendre, u. m. a r e n d e s és s e g é d l e l k é s z e k rendjére bontja fel s eképe ad egyik osztálynak a másik felett kiváltságot és elsőséget: mint az erdélyi egyházkerület szabályzata, mely nem tekint a külső állásra, a rendes vagy segédi minőségre, hanem úgy az elmélet mint a gyakorlat terén szerzett belső képességet nézi, s a szerint ad jogot mindenkinek a versenyre.

No hiszen meg is köszönnék az ilyen a la „n e m e s“ és „p a r a s z t“-féle, 2 rendre való osztályozást azok a Révész Imre-féle szellemek, kik soha még segédlelkészek sem voltak, és így nem voltak P. D. ur szerint közkatonák és mégis mint az élet és gyakorlat már többször megmutatta, a felsőbb allomásokon is emberül megállottak és megállják helyöket. Tudom ugyan, hogy sokszor épen a kedvező helyzet teremti a nagy embereket, míg a nyomoruság gyakran a nagy szellemet is tönkreteszi, de hát épen ezért partolom én az oly szabályzatot, mely az előre törekvő szellemnek szabad versenyt enged, csak hogy a versenytért a képességhez vagy gyakorlat: sághoz mérve szabja ki. A P. D. ur osztályozása szerint a legnagyobb szellemnek is olyan Kakucs-féle egyházban kellene lelkipásztori rendes pályáját megkezdeni, de vajon bitosítaná-e az illetet arról, hogy azok a nagyobb egyházak nem fognak őt örökre ott feledni?

Hogy én továbbá a lelkészválasztás vagy a képesség osztályozását illetőleg, az esperest kezébe akarnám adni a

felhívásból a neve kihagyatott, az ő nyilatkozatát tennők földre. Ugy de a nyomtatott felhívás országszerte szétküldetett, melyben a Filó Lajos ur neve benfoglaltatik, úgy közölte azt több fővárosi és vidéki lap is; — ennél fogva az olvasó közönségnek nagy szüksége van e nyilatkozatra, hogy magát tájékozhassa. — Nem vélünk tehát indiscretiót elkövetni, midőn a tárgyalanná nem lett nyilatkozatot közzé tesszük.

mérleget, vagy valami ó divatu s rég lejárt egyházmegyei censura-félét őhajtanék behozni: ez ismét csak ráfogás és gyanúsítás, mert illetet legfelebb is csak az kívánhatna, ki mint P. D. ur is, sem az iskolai, sem az egyetemi bizonyítványt nem tekinti a hivatali képesség igazolványának. Én részemről az egyházmegyei censurák ellen, még midőn fenállottak is küzdöttem, s bár azt épen azért mert elvből voltam ellene, midőn tölem kívánták, készséggel letettem; de kijelentem a vizsgáló bizottság előtt, hogy az egyházmegyét mint alsóbb hatóságot, az egyházkerület mint felsőbb hatóság superrevisorának el nem ismerhetem. És higgye el nekem P. D. ur, hogy az egyházmegyén, mely az egyházkerület végzése ellenére a megyei censurát talán legtovább fentartotta, az volt az utolsó vizsga, a melyet én tettem.

Ha azonban az erdélyi lelkészválasztási szabályzaton azon módosítást kívántam tenni, hogy a lelkészi állomás betöltésénél az első teendőket is maga az illető esperest tegye meg, ő hirdetvén arra pályázatot s a jelentkezők közül az azon helyre alkalmasokat és méltókat ő bocsátván — természetesen „cum praecipuis suis confratribus“ — választás alá: ez onnan történt, mert a régi kánon szerint is az esperestnek jog- és hatáskörébe tartozik s így e jogot nem én, hanem a kánon adja az esperest kezébe.

De még ha ezt én magam gondoltam volna is ki, talán még akkor sem tévedtem volna annyira, mint P. D. tisztársam, ki az önmaga által alkotott és így egészen eredeti javaslatban annyira összekuszálja az egymás fölé rendelt hatóságok jog- és hatáskörét, annyira fölcseréli a szerepeket, hogy a bármely választási vagy kinevezési módozat mellett is, a netaláni hibás eljárásokból származható peres kérdések esetén, bajos volna az appellatorium forumot megtalálni. — Mert avagy nem szembeötlő felcserélése-e az a jogoknak és szerepeknek, midőn P. D. ur a maga javaslatában a kijelölést a népre, a gyülekezetre; a jelöltek közül való választást pedig — az egyházmegyei hatóság átugrásával — felsőbb hatóságokra bizza, holott ennek a dolog természete szerint épen megfordítva kellene történni?

Hát az a folytonos invasio egyik egyházmegye területéről a másiknak jog- és hatáskörébe, melyet a gyülekezet kijelölését ellenőrző bizottság gyakorolna, vajjon összeegyeztethető lenne-e azzal az autonomiával, mely — bármint gunyolják is némelyek — minden hatóságot megillet a maga területén és jogkörén belül? Fegyelmi ügyekben, tudom, hogy valamint eddig, úgy ezután is lesz szükség kivételképen ily invasióra, de a kivételekből rendes szokást és törvényt alkotni nem lehet. — Hiszen ekkor már sokkal egyszerűbb dolog lett volna, ha cikkiró ur azt hozta volna javaslatba, hogy minden egyházmegye más egyházmegye területéről válaszssa meg esperestjét, sőt egész tisztikarát.

Elismerem ugyan, hogy P. D. urnak sok keserű tapasztalatai lehetnek a lelkészválasztásoknál „a patronátusi hoszszu kéz, a kollegialis barátság és a rokon szivélyes áramlat“ hatásos működéseiről, de én azért á priori nem tenném fel mindig csak a rosszabbat, az érdekhajhászatot azokról, kik az egyházmegyék kormányát vezetik s nem degradálnám őket ugyszólván semmit nem jelentő numerussokká! Mert ha valakiről előre feltesszük, hogy a közügyeknél mindig rossz lelkűen fog eljárni s csak önző érdekek fogják vezetni: úgy nagyon különös, hogy az ilyeneket mégis megválasztják a kormányra; ha pedig ennek az érde-

keltségnek az általános emberi gyarlóság az alapja, ugy ezt a „kollegiális barátság,“ „rokoni szívélyesség“ patronátusi csatornáján, az idegen egyházmegye területéről átvándorló s a kijelölést ellenőrző bizottság tagjainál, sőt magánál a lelképásztort kinevező püspöki bizottság tagjainál is fel fogjuk találni, — s a lehetséges lelkészválasztási módok közt (mert hiszen a P. D. urét a lehetetlenségek közé számítom) szerintem egyedül az erdelyi, vagyis a pályázati rendszer az, mely a mellett, hogy ugy a képzettséget, mint a szolgálati időt kellően méltatja, a meg nem érdemelt protectiót egészen kizárja.

Még csak egyet. Mielőtt P. D. lelkész társam cikkének folytatását a 24-dik számban olvastam volna, feltettem magamban, hogy megkérdem tőle, hogy ha ő sem „az egyetemokról hozott,“ sem „az iskolai bizonyítványokat,“ sem a gyakorlat terén szerzett „külső“ tehát szónoklati „ügyességet nem tekint: a lelkészi képesség bizonyítékainak s tagadja, hogy ezekből a képességet fölismerni s osztályozni lehetne: tehát mik lesznek akkor a lelkészi képesség kriteriumai? Most azonban már ezt nem kérdem, mert amint cikkének folytatásából látszik ezeket nem komolyan mondotta, miután az általa tervezett és javasolt lelkészválasztási szabályzatban, szintugy az elméleti képzettségről mint a szolgálati időről szóló bizonyítványokat a jelöltektől bekívánja, hogy az illető hatóság azoknak alapján őket „klassifikálhassa.“

Igy tehát nincs egyéb hátra, mint hogy P. D. lelkész társamnak köszönetet mondjak azért, hogy nálam méginkább bebizonyította:

1-szor azt, hogy valamint az egyházak, ugy a lelkész-képesség osztályozása is nem csak lehetséges, sőt szükséges volna;

2-szor, hogy ezen osztályozást egyfelől az elméleti képzettségről, másfelől a szolgálati időről, vagyis a gyakorlat terén szerzett képességről tanuskodó irott bizonyítványok alapján lehet megtenni;

3-szor, hogy csak az oly választási módszer, mely a kijelölésnél a súlytezen szempontokra fekteti, zárhatná kiegyedül mind a nép által, a korlátlan szabad választás mellett eddig oly sokszor gyakorlott, mind a másféle választási módok mellett netalán felülről jövő meg nem érdemelt protekciót.

Quod erat demonstrandum.

Nagykároly:

A reform. népiskola-tanítók budapesti országos gyűléséről.

(Vége.)

Maga az egyháztanács fogalma kizárja tehát azt, hogy annak a lelkészen kívül más — nem választott vagy nem közvetlenül a nép által választott tagja is lehessen. — A lelkész helyzete egészen más. — Ő az egyháztanácsban mint elnök a felsőbbiséget képviseli, tehát magát az egyetemes egyházat s mint ilyen, első sorban felelős azért, hogy az egyházban — még az annak keblén élő iskolában is — mindenek ékesen és szép renddel történjenek. Így felelőssége kettős; felfelé és lefelé t. i., mert az egyháztanácsnak is, az egyházmegyének is tartozik ezzel. Ez idő szerint a felsőbb-

ség által, az egyházi és iskolai ügyek teljes képviselővel a lelkész bizatván meg, a lelkész mellett, más hivatalos tag az egyháztanácsban helyet nem foglalhat. Hogy pedig ugyanazon testületben, mely mind az egyházi, mind az iskolai ügyek kormányzására van rendeltetve, más legyen az egyházi s más legyen az iskolai ügyek megbízottja: ez üdvös eredményt nem szülne, mert akkor egyházunk, mely keblén melengeti az iskolákat, hasonlatos lenne azon hajóhoz, melynek két kormányosa van. Már pedig megirta valaki, hogy „két kormányos elsülyeszti a hajót.“

Nem azt, hogy a tanító a presbyteriumnak tagja legyen, mert hiszen ezt, ha egyházi adót fizet és a választók bizalmát megnyerte, könnyen elérheti, hanem azt kell vala kívánni a tanító testületnek, hogy az egyháztanácsok kéretessenek fel, hogy tanügyben — a tanító vagy tanítók véleményének kikérése után tegyenek intézkedést, mely vélemény azonban mindig csak a szellemi s nem egyszersmind anyagi vagy kormányzati oldalát érintheti az iskola ügyeinek. — Ennek van értelme, de annak, hogy ők, kik bár az egyház keblén élnek, de ma már világiaknak tekintetnek, — népválasztás nélkül, népképviselői alapon álló testület rendes tagjai legyenek — értelme sincs.

Az egyházmegyei közgyűlésre szoktak sok helyen képviselőt küldeni a tanítók. Ezt általánosítani óhajtják s kívánják azt is, hogy választott képviselőjük az egyházmegyei törvényszéknek is tagja legyen. Hanem ezen kívánságukkal már oly tulságba is mennek, hogy lehetetlen azt nem mondanunk, hogy itt sincsenek tájékozva e törvényszék mivolta felől. — Ugyanis: kik alkotják az egyházmegyei törvényszéket? Az elnökség s az egyenlő számban választott egyházi és világi tanácsbírák. S kik választották e törvényszék tagjait? Az egyes egyházak. — Tehát e törvényszék tagjai is, ha nem is közvetlen, de közvetve, népképviselői alapon állítottak elő. — Egy ilyen testületnek tehát oly tagjai, kiket nem az egyes egyházak választottak — nem lehetnek. Avagy ekkor mi lelkészek is miért nem állunk elő egy ilyes kívánsággal, hogy az egyházmegyei törvényszéken képviseltessünk. Mert hiszen mi nem vagyunk ott képviselve, mint jogi testület. Az esperestet, a papi tanácsbírákat nem mi választottuk, ezek tehát papok ugyan, de nem minket képviselnek, hanem az egyházakat, melyeknek tanácsai szabadon adják nem ritkán a papság többségének ellenére szavazataikat. S ha mi is előállanánk ilyen kívánsággal — pedig meg tehetnők: — mi lenne kívánságunknak eredménye?

A mi áll az egyházmegyére, áll a kerületre és zsinatra is. A tanító urakat bizonyosan a közép- és főiskoláknak adott két képviselő hozta zavarba s gondolák: ha a középiskolák képviselve vannak a zsinaton, akkor kívánhatják a népiskolák képviseltetését is. Vagy ha a középiskolák tanárokra képviselve lesz a zsinaton, kívánják ők is, hogy a néptanítók is képviselve legyenek. Nemcsak, hanem, bár a közép és főiskolák nem lesznek tudtommal képviselve a konventen: a néptanítóknak még konventi képviselő is kell! Csak azt nem vagyok képes felfogni, hogy majd, ha mindezek meglesznek: ki fog azután tanítani? Mert ha teszem fel, egy kitünően képzett tanító — ki már otthon iskolaszéki tag, presbyter, talán népköri elnök, népbank igazgató is stb. stb. — megválasztatik egyházmegyei, egyházkerületi, majd zsinati s konventi képviselőnek; — s a mindezen testületek

mellett fenálló törvényszékeknek is tagjává lesz s így mintegy 12 egyházi gyűlésen 12 félnapot, ugyanannyi iskolaszéki gyűlésen ugyanannyi tanórát; 2—3 egyházmegyei gyűlésen ugyanannyi 2—3 napot, az egyházkerületen 5—6 napot (egy évben kétszer-háromszor) aztán az esperesti látogatással 25—50 napot, a törvényszékekkel 2—3 napot eltölt: valyon mikor fog tanítani? valyon az eképen közigazgatási, vagy közkormányzói hivatalnokká előmozdított tanító helyét ki tölti be, a segédet vagy helyettesét ki dijjazza? Mind oly kérdések, melyek felett a t. tanító testület nem időzött eléggé, oly tétélek, melyekkel számot nem vetett. Mert ha számot vetett volna, eszébe jutott volna a fődolog is, a nervus rerum gerendarum. Egy kis falu népe, melyet talán miolta reformátussá lett — sem ért azon kitüntetés, hogy papja esperest legyen, egy év mulva már azon megtisztelő érzelemnek adott papja iránt — hátmögött kifejezést: talán nem is jól vagy az, hogy ily kis faluban olyan nagy pap lakjék; mennyi fuvar, mennyi jövés-menés jár hivatalával?! S ugyan mit fognak majd mondani azon kitüntetett iskola fentartói, melynek derék tanítója napokon, s heteken keresztül járand el ad majorem praeceptoris gloriam — gyűlésekről gyűlésekre, zsinatról konventre s ezekről a vizitációra s utána üresen marad hét és hónapszámra az iskola? Bizonyosan nem mást, mint azt, vigye manó a dolgát a mi derék tanítónknak, ki a helyett, hogy kitünőségeit a mi iskoláinkban érvényesítene: gyűlésről gyűlésre jár, tanító társai után fitet-kutat, vizitál, mintha nem jobban elvégezné azt az esperest!

Valóban nagyon csodálni való dolog, hogy ama gyűlésen nem jutott eszébe senkinek, hogy a tanítói hivatal nem kormányzói, nem közigazgatási hivatal, hogy más a közigazgatás, más a tanítás; hogy a ki tanító, az egyszersmind közigazgatási hivatalnok nem lehet. — Hiszen a tanító tisztje a tanítás, foglalkozása helyhez és időhöz kötött, a bizonyos idő alatt elvégzendő munka, mely reá bízott, mulhatatlanul személyes jelenlétét követeli tőle, követeli t. i. azon tananyag el és megtanítását, mely egy reá nézve felsőbb hatóság által óráról órára eléje iratott. Mit keresne tehát a kormányzó testületben, melyben helye nincs. Helye nem itt, hanem az iskolában van, kötelessége nem az, hogy a kormányzásba befolyjon, hanem az, hogy speczimenét végrehajtsa.

Igy értvén a dolog felől, míg a minden alkalommal csak a nagy szünidő alatt tartandó tanügyi bizottságokban — hol a népiskolai tananyag megállapítása, szelleme, irányja tárgyalatik — távol minden külkormányzati kérdéstől: teljes és tágas tért engednék a paedagogiailag szakavatott s képzett tanítóknak: addig a közigazgatás terére nem engedném őket csapongani, mert ottan semmi helyük. Amint az országnak bármelyik hivatalnok testülete — sem a bírák, sem a közigazgatási tisztviselők, sem az ügyvédek stb. — bár nagy és hatalmas testületeket alkotnak, sohasem kívánták, hogy testületük az országházban (zsinat), a minisztériumban (konvent), vagy a megyén (kerület, megye), külön testületi képviselő által képviseltessék — úgy nem kívánhatják ezt a tanítók sem. Mert hiába, az valóságos anomalia, hogy a valamely dolognak személyes végrehajtására hivatott hivatalnok, ugyanazon dolgot külről érdeklő közkormányzatba avatkozzék. Ha a tanító ezt teszi, ha egyházi tanácsstag, megyei, kerületi, zsinati stb. képviselő lesz:

akkor nem lesz az, minek lenni ígérkezett, t. i. nem lesz tanító. Vagy amannak nem felelhet meg úgy, hogy mind megbízóit, mind saját lelkiismeretét kielégíthesse; vagy emezt nem tölti be úgy, mint tőle a tanügy érdeke, az ifju nemzedék s választói kívánnák. Lehet, hogy ha higgadtan fognak — elfogultság nélkül gondolkozni a dolog felett, be fogják látni, hogy a kormányzott nem kormányzó, — a végrehajtó hivatalnok, nem lehet egyszersmind intéző is egy személyben.

α—ω.

Temetési énekszó.

(Vége.)

Az éneklésről legyen szabad még néhány szót szólani.

A temetkezési éneklést rendszeren az énekvezető végzi, néhány elemi iskolás növendék kíséretében. Ezen szokásnak van jó és vannak rossz oldalai. Jónak mondható csak annyiban, hogy a növendékek helyes vezetés mellett az énekek dallamát egészen, s a szép éneklést századik helyen némi részben elsajátítják, de e csekély előny nem jöhet számításba sem akkor, ha tekintetbe vesszük azon hátrányokat, melyeket a növendékek alkalmazásánál tapasztalunk kell.

Szokatlanok s kevésbé czélszerűnek tartanám ugyan, hogy a kántor egymagában énekelje végig a halottas háztól a temetőig vezető utat; s ha a háznál és temetőben végzendő éneklést tekintetbe vesszük, a temetkezési éneklés egy emberre magára nézve megölő munkává válnék; nem hiszem azt sem, hogy hitfelekezetünk közönsége, a megszokott temetkezési éneklés pusztá mellőzésében megnyugvást találna; de nyiltan kimondhatom azt is, hogy a gyermek-növendékek éneklése legtöbb esetben nem egyéb fülhasító kintornálásnál s nem hogy emelné temetkezési szertartásunk minőségét, sőt igen gyakran ellenkezőjét eredményezi azon meghatottságnak, melyet a temetési éneklésnek elő kellene idézni. Nyáron ugyan még hagyján, de télen figyeljük meg, midőn néhány gyermek vékony öltözetben, félig dermedt állapotban, fogvaczogtatva didergni végig azon néhány énekverset, melynek egy dallamában, mint szövegében alig lehet valami szépet találni. Nekünk nincsenek zászlóink, nincsenek czifra öltözetű papjaink halottaink kikísérésére s nem is óhajtjuk, hogy legyenek; de ha néma csendben nem akarunk temetkezni, ha a temetkezési éneklést fen akarjuk tartani: óhajtandó, hogy az olyan legyen, mely a temetkezés komoly méltóságának megfelelően.

Tapasztalhatták az illetők a következőt is. Ott, hol a növendékek fizetés nélkül teljesítik az éneklési segédkezést, szünidőben vagy télen épen nem szívesen mennek e szolgálatra; s ha jól megvizsgáljuk, nem is nagyon kötelezhetők, mert e tekintetben határozni első sorban a szülők vannak jogosulva; a hol pedig pénzt kapnak e szolgálatért, a néhány krajczár élvezete — mely igen gyakran lesz elvesztegetés tárgya, a növendékek jellemére, erkölcsi és vallásos érzületére a legkárhózasabb befolyást gyakorolja. A legtöbb gyermeknek eszébe sem jut, hogy az, kinek a harangot huzzák, talán egy családapa vagy anya volt, kinek elhalása egy egész családot ejt hosszú bánatba, nyomerult szegénységbe, — hanem már a koporsónál azon törí fejét, hogy mire költse el temetési pénzét, így válik aztán érzéketlenné a mások szerencsétlensége iránt, így lesz veszteg-

zövé és kapzsivá, ha ugyan a figyelemmel őrködő szülei gond e bajokat némi részben nem ellensúlyozza, — de egészen az sem eszközölheti.

Ellene szól tétben a növendékek temetésre járásának az idő zordonsága. A vagyonosabb szülék ugyanis ilyenkor visszatartják igen könnyen gyermekeiket a temetésre való menéstől s a ruhátlanabb szegények mennek, kiknek épen otthon kellene maradniok. Ezeken kívül temetésre azon osztályok növendékei szoktak járni, kik egyszersmind naponkint kétszer mennek a templomi istenítiszteletre is; így azon idő, mit két alkalommal kell az iskolán kívül tölteniök, határozottan a tanulás és tanítás hátrányára esik, minek sem a tanító, sem a taníttató szülék egyáltalában nem örülhetnek.

Nem tartozik ugyan a dologra, de közbevetve felemlitem azon véleményemet is, hogy nem tartom célirányosnak azt sem, miszerint ez elemi iskola növendékei naponkint kétszer mennek a templomba; nem tarthatom pedig azért, mert e növendékek nincsenek lelkiileg oda fejlődve, hogy az istenítiszteleter célját kellően felfogni tudják s rendesen az az eredmény, hogy a gyermek előtt a templom közönséges, megszokott helylyé válik, épen azért sem nem igen vágyik oda, sem ott magát illő komolysággal nem viseli. A gyermek templomba való járását úgy alkalmaznám, hogy oda vágy vezérelje s alig ha csalódom, midőn az üres templomoknak egyik magyarázatát az iskolai templomoztatásra is viszem vissza.

De visszatérve eredeti czéломhoz, a temetkezési éneklésre nézve abban foglalom össze szerény véleményemet, hogy ha az éneklést tovább is gyermekekkel akarjuk végeztetni, az érte járó díjat a gyermekek közt azonnal ne osszunk szét, hanem kellő ellenőrzés mellett gyűjtse azt össze egy arra hivatott egyén, akár az egyház gondnoka, akár az énekvezető, kit azzal az egyháztanács megbizni jónak lát s az évfárá vizsgálatok alkalmával az illető növendékek közt könyvekben, vagy ruhában, vagy pénzben kellő arányban osztassék szét; így legalább azon káros befolyás, mit a pénz a gyermeki lélek erkölcsére gyakorol, nagy részben meg lesz semmisítve. Ha pedig egészen czélt akarunk érní s temetkezési szertartásunkat az éneklés javítása által emelni óhajtjuk: azon esetben a gyermeki éneklésnek el kell maradni s oda kell igyekezetünket irányítani, hogy a temetkezéseknél is a kántorral együtt a nép énekeljen. A nép szeret énekelni s egy temetési menetnél mindig akadni fog néhány ember, kik a kántornak segítségére lesznek. Volt alkalmam egy-két faluban látni és hallani, hol a tanító így végezte a temetést és az sokkal tisztességesebbnek tünt fel előttem, mint egy másik helyen, hol a tanító alsó basszus hangját 8—10 gyermek síkóltó hangja szárnyalta tul.

Igaz, hogy egy bevett régi szokást nem oly könnyű kiküszöbölni s nem is kevés idő alatt eshetik meg; képzelem azt is, hogy e vélemény, mint szokatlan, sokak előtt visszatevőnek tünik fel: de ha soha nem kezdjük, az újabb szokások soha nem létesülhetnek. Könnyebben eszközölhető volna pedig ez akkor, ha halotti énekeink a templomi énekes könyvben foglalnának helyet tóldalék gyanánt; ugyanis alig van olyan szegény család, melynek egy templomi énekes könyve ne volna, míg halotti énekes könyvet sokkal kevesebb háznál találhatni s így halotti énekeinkkel hitfeleink kevésbé foglalkozhatnak s kevésbé ismeretesek azokkal;

míg ha minden énekünk egy könyvbe lenne befoglalva, halotti énekeink sem szorulnának háttérbe.

Nem hagyhatom végre szó nélkül — bár ez sem tartozik épen eredetileg felvett czéломhoz — azt sem, miszerint tanítóinknak egy része nem ismerik, s hangszervök tökéletlensége miatt nem is képesek az énekek dallamát megtanulni. — Ha néhány egyházban figyelemmel kísérjük a templomi éneklést, biztos következtetést hozhatunk az iránt, hogy melyik egyházban milyen éneklési tehetséggel bíró tanító működött s hogyan felelt meg énektanítási kötelességének. Az éneklés istenítiszteleternek s temetkezésünknek egyik kiváló s jellemző része; s megérdemli, hogy arra élénk figyelem és gondozás legyen fordítva; mindenesetre óhajtandó, hogy az iskolai énektanítás gondozottabb legyen s hogy a tanítóképezdebe olyan növendékek nyerjenek felvételt, kiknek az énekek megtanulásához és megtanításához kellő fejlettségű szervök van.

Ezeket voltam bátor halotti énekeinkről s magáról az éneklésről röviden, kissé kuszáltan, de mindenesetre jóakaratból elsorolni; e széles egyházkerületnek vannak szakavatott, élesebb belátásu egyénei, kiknek véleményét e lap t. olvasó közönsége ez ügyben is bármikor szívesen meghallgatja.

Kótai Lajos.

K ü l f ö l d.

A cseh református egyház zsinatára meghívás.*) Ü d v ö z l e t minden szeretve tisztelt atyánkfiainak az Ur Jézus Krisztusban.

Mi a csehországi református egyház e czélra választott képviselői, ezennel köztudomásra hozzuk, hogy a cseh református egyház zsinata, Isten segedelmével Prágában a Szent Kelemen templomban f. évi október 13-án fog összejönni.

Választottuk e napot 1781. október 13-ának emlékére, mikor bódlog emlékezetü II. József császár kibocsátotta az emlékezetes „Türeلمي rendeletet,“ mely által megengedte a cseh- és morvaországi régi evangyéliomi egyház szegény maradványainak, elhagyni rejtekheleiket, fogházaikat, s ezentul követhetni félelem nélkül hitök vallását, ha bár nem minden megszorítás nélkül is.

Utódaí levén a Krisztus mellett tanuságot tevöknek, a kik e napon menekültek ki a nagymérvü zaklatásokból, kívánunk hálát adni a seregek Urának, hogy kegyelmes volt hazánkban megtartani másfélszázados üldözés és vértanuság után, a csekélyre olvadt maradékokat, mint az ő ígéje győzhetlen hatalmának bizonyítékát; csodásan megóvni és ápolni e jelenkorig a száz év előtt feltámasztott kis egyházat; kérjük is alázattal Öt, bánjék kegyelmesen velünk, s adjon az új századba lépéskor újabb és szaporodó áldásokat, a közöttünk folyó művekre, az ő szent neve dicsőségére.

Egyuttal hálásan emlékezünk meg mindazokra, a kik

*) A cseh református egyház zsinata e hó 13-án Prágában veendő kezdetét, melyre a meghívók augusztus 1-én keltezve angol és cseh nyelven szétküldettek. Így hivatott meg hazánkól is Balogh Ferencz debreczeni hittanár, kihez Novák chotzeni lelkész német nyelven e tárgyban külön levelet is intézett, melyben a következő magyar szöveggel is találkoztunk: „Magyarok voltak az elsők, kik toleranz patent kihirdetése után Csehországba jöttek és tiszta evangyéliumot cseh népnek predikáltak. A mi azt mutatja, hogy Novák atyánkíia is egyike azon derék magyar férfiak utódaí közül, kik oda kimentek predikátoroknak a mult század végén, s a kik ott nemzeti nyelvüket megőrizték, azt nem feledték el. — A debreczeni főiskola akad. tanárkara a cseh zsinathoz, ez alkalomból üdvözölő iratot fog intézni latin nyelven!

akármint az isteni jótetszés eszközei követték II. József császár példáját, akármint a mi szeretett hitfeleink, nyájasak valának irántunk és közeledtek hozzánk szenvedéseinkben.

Azon reményben, hogy a nagy kegyelmű Isten az ő szeretett Fiáért, meg fogja hallgatni alázatos esedezésünket s felebb mértékben, mint kérnök vagy gondolnok, fog cselekedni, kérjük szeretett hitfeleinket fogadják el szívélyes üdvözetünket, ajánljuk magunkat és egész egyházunkat önök keresztyéni érdeklődésébe és részvételébe.

A cseh református egyház bizottsága. Klaster. 1881. Vesely J. superintendens, Kaspar B. L. al-superintendens, Pavlicek J. presbyter-gondnok.

T Á R C Z A

Csiky Lajos debreczeni theologiai tanárnak székfoglaló beszédéből.

Predikálás.

(Vége.)

Ama régi kor egyházi atyái mindig fontos tárgyokról predikáltak. Tertullian szerint az ő predikációknak célja táplálni a hitet, élesíteni a reményt, a fegyelmet szigorubb gyakorlására buzdítani, dorgálni, inteni, a tanítást az idő körülményeihez alkalmazni s abból tanuságokat vonni ki a jövőre. Origenes pedig azt mondja: „A szentiratnak olvasása és magyarázása által igyekszünk ápolni a kegyességet és az azzal járó erényeket, megszoktatva hallgatónkat az isteni dolgok megvetéséről és mindenről, a mi nem egyezik meg az igazságnak igéjével.“ Chrysostomus is elmondja egyszer hallgatónak, hogy micsoda tárgyokról szokott ő beszélni: „a lélek természetéről, a test szervezetéről, a halhatatlanság állapotáról, a mennyországról és a pokol gyötrelmeiről, Isten hosszú türeléséről és a megbocsátás módjairól, a bűnbánat hatalmáról, a keresztségéről és a bűnök megbocsátásáról, a felsőbb és alsóbb világok teremtéséről, az emberek és angyalok természetéről, a sátán találékonyságáról, eljárásáról és fogásairól; a keresztyén világ különböző véleményeiről, az igaz hitről és az eretnekek bélyegeiről és más oly titkokról, melyeket egy keresztyennek illik tudni.“

Beszédükhöz a textust rendszeren a szentiratnak valamely részéből vették azon kor atyái s kiválólag az előbb felolvasott bibliai szakasz képezte a predikáció tárgyát. Bizonyosságunk erre Justin, mikor azt mondja: „A hitszónokok intik a népet, buzdítva azon jó cselekedetek követésére, melyek eléjük terjesztettek.“ Tertullian pedig így szól: „Mi azért jövünk össze, hogy olvassuk a szentiratokat, megtanulandók belőlük azt, mi a jelen idő körülményeihez képest vagy tanításul szolgálhat a jövőre, vagy közvetlenül haszonra fordítható.“ Origenes is bizonyosságot tesz azon szokásról: „Ezt tesszük, mikor a szentiratokat olvassuk a gyülekezetben s mikor a magyarázó beszédet tartjuk a nép előtt.“ Néha teljesen szakítottak a hitszónokok minden textussal, mint ezt Chrysostomus némely homiliáiból is látjuk, máskor meg egyszerre több mint egy textus, vagy kiválasztott szakasz fölött is predikáltak. A tárgy azonban, volt bár a beszédnek textusa vagy nem, mindig komoly és vallásos jellegű volt.

A szónokok beszédüket egy rövid, isteni segítségért esedező imával kezdték meg. Egyik „alázatos bölcsességért könyörög, mely építhessen s nemes és bölcs ékesszólásért, mely nem tud fel-fuvalkodni.“ Szokott bevezetés volt a predikációhoz a „békesség veletek!“ szavak, melyekre a gyülekezet „és a te lelkeddel!“ szavakat válaszolta.

A rövid bevezető imát semmi formula nem irta elő, hanem mindenkinek egyéni tetszésétől függött, hogyan szerkeszse. A fenmaradt példányokból láthatólag nagyon hasonlítottak azok azon rövid fohászokhoz, melyeket a modern hitszónokok predikációik bevezetésébe szönek be.

Miután az ihletés kora lejárt s rendes egyházi tanítók léptek föl, ezek egyházi beszédeiket már rendszeren leírták, vagy legalább elméjükben előre jól kidolgozták, alkalmilag azonban ex tempore is predikáltak. Origenes kitűnő volt ez utóbbi tekintetben. Eusebius magáról beszéli, hogy ő 60 éves koráig nem merészelt előre meg nem irt predikációkat mondani el a gyülekezetekben. Socrates történetíró meg Atticus konstantinápolyi püspökről beszéli, hogy ez olyan egyházi beszédeket tartott, melyeket otthon előre elkészített, de később, a mint szorgalma és gyakorlottsága által önbizalomra tett szert, ex tempore kezdett predikálni. Chrysostomus, mikor száműzetéséből visszatért, rá kényszerítette a nép, hogy menjen be a nagy templomba s rögtönözve tartson előttük beszédet. Ugyancsak Chrysostomusnak több fenmaradt beszédében találunk olyan nyomokat, melyek azt bizonyítják, hogy ő előre készített beszédét, ha tán egyes véletlen körülmények szükségessé tették, kész ékesszólásával rögtönözve feldiszipette. Az otthon elkészített beszédeket némelyek elolvasták, de a többség szabadon mondta.

Az eddig előadattakból már meglehetősen biztossággal lehet következtetni, hogy mi volt azon időkben az egyház predikálási módszere. Nem csak a saját, hanem azon korábbi kor nézetét is fejezi ki Augustinus következő szavaival: „Non sumus rhetores sed piscatores. Quid prodest clavis aurea si aperire quod volo non potest, aut quid obest lignea, si hoc potest“ s teljesen igaza van Thomassin francia theologusnak (1619—1697), midőn így szól: „Et apostolos et Episcopos et Presbyteres, qui prioribus his saeculis concionabantur, sermones effudisse extemporaneos, inornatos, ex abundantia cordis, et plenitudine intima charitatis“ (Vet. et Nov. Descript. Eccles. 3-dik könyv, 83-dik fejezet). A predikáció beosztása rendszeren igen egyszerű volt, a mennyiben a gondolatok a textus gyanánt fölvetett bibliai szakasz eszméinek sorrendjéhez csatlakoztak. Azon mesterkelt scholastikus berendezés, felosztás, mely a modern egyházi beszédeket jellemzi, azon korban, melyről mi szólunk, még teljesen ismeretlen.

A püspök rendszeren a templom felső végén eső emelkedett püspöki székből beszélt s a presbyter az urasztallal szemben levő kathedrálról a templomnak ugyanazon végén; később azonban némely helyen szokásba jött az ambóról, a templom közepén eső emelvényről predikálni, honnan a nép jobban hallhatta a szónokot. Chrysostomus volt az első, ki e helyről beszélt, még pedig azon nagy népsokaság kedvéért, mely hallgatása végett köréje gyűlt.

A beszédeket előadás közben sokan jegyeztették, gyorsírók (ταχυγράφοι) pedig egészen le is irták. Nazianzi Gergely így bucsuzik el hivatól: „Isten veletek, ti beszédemnek kedvelői, Isten veletek, ti beszédeimnek nyilvános és magán lejegyzői!“ A gyorsírók néha a szerző beleegyezése nélkül kiadták a beszédeket s e tisztességtelen eljárás igen sokáig fentartotta magát.

Azon szokásról, hogy az egyházi szónokot tapssal és láb-dobogtatással jutalmazták beszédeért, csak a harmadik század végéig hallunk először. Samosatai Pált szigoruan megróvták, hogy templomi hallgatónak megengedte a tapsot. A szokás azonban mindinkább terjedt, mutatva azon óriási változást, melyen a keresztyén egyház tagjainak vallásos érzelme, izlése átment. — Midőn Chrysostomus egy ékesen szóló beszédében élesen kikelt

az ilyen, színházba való tüntetés ellen, ezért is zajosan megtapsolták őt. „Mit használ nekem a ti dicséretetek, mondá, ha nem látom, hogy az erényben élhaladnátok? Vagy mit árt nekem hallgatóságom némasága, ha látom, hogy növekszik a kegyességben? A beszélőt nem hallgatónak lármás zaja dicséri, hanem a kegyességben és vallásosságban való buzgalma; nem az, ha nagy zajt ütnek, mikor hallgatniok kellene, hanem az, ha minden más időben szorgalmat mutatnak. A láрма mihelyt elhagyta a száját, szétszóródik a levegőben és elenyészik; de ha a hallgatók javulnak, ez romolhatatlan és elenyészhetetlen jutalom mind a beszélőre, mind a hallgatókra nézve. Lármátok hirnevesekké teheti itt a szónokot, lelketeknek kegyessége meg Krisztus ítélőszéke előtt ad neki nagyobb biztonságot. Ha tehát valaki szereti a szónokot, vagy ha az igehirdető szereti a maga népét, ne ezen tüntetésben gyönyörködjék, hanem hallgatónak lelki javában.“ És, mint mondók, Chrysostomus ezen feddő szavait kitörő tapssal, kendő lobogtatással, zajos lármával fogadta a hallgatóság. — Konstantinápolyban és más nagyobb városokban a népszerű szónokok nagy hírnévben s egyes kiválóbb beszédekért, a mint lát-szik, anyagi jutalmaztatásban is részesültek. Socrates történetirő (Hist. lib. VI. cap. 11.) Antiochus ptolemaisai püspökről, ki ékes-szólásával igen nagy hírnévre tett szert, beszéli, hogy ez eljött Konstantinápolyba, több templomban predikált s ez uton szép összeg pénzre tevén szert, visszatért hazájába.

Ide süllyedt tehát már a harmadik század vége felé is némi-leg, de különösen a negyedik századtól fogva a keresztyén egyház isteni tisztelete. Az Urnak háza, az imádságnak háza, színházi tüntetéseknek lett helyévé. Árucikké lett az egyházzónoki tehet-ség, vásári mutatvány a predikáció s ismét tünedezni kezdett Istennek lélekben és igazságban való imádása. A csöndes forrás zajgó folyamává lett s a növekvő áramban elveszett az eredeti tisztaság.

S ezzel elértem munkám végéhez. Nem mondtam el mindent, a mit még el tudtam és tán el is kellett volna mondanom. Erre nézve azonban sok körülmény szolgálhat mentségemül. A keresztyénségnek azon korát mutattam föl több oldalról, melynek még az volt magasztos eszménye, hogy az embereket Krisztushoz hasonlóká, a földet menyországgá s a föld országait Isten országává tegye. Az első századok mélyen érzett, szellemi vallása tiszta, szellemi kultuszt eredményezett, mert a mely szomorú tüne-tek felmutattunk, azok legnagyobb részben a korszaknak csak végefelé, vagy utána tünedeztek elő. Nem ismertek ekkor az isteni tiszteletnél semmi nyugozó bilincset, mely az egy hiten és egy keresztségen levőket mind egy formához kötötte s ez által egy-szersmind egymástól el is távolította volna. Nem voltak előre kidolgozott imák, mert a keresztyén lélek a pillanat hatása alatt szabadon mondta azokat. Akkor még tudták, hogy a könyörgés inkább szívet mint nyelvet, inkább egy sóhajtást, mint sok szót, inkább hitet, mint okoskodást kíván. Az első keresztyének predi-kációi nem voltak mesteri művek, azok mindig csak Krisztust akarták a hívők elé állítani és pedig az az evangélium prediká-lásának eszménye, ha folyvást Krisztus dicsősége ragyog a hallga-tók szemében. Tanuljunk ama távoli atyáinktól hitet; legyen a vallás, Istennek ama nagy ajándéka a mi életünknek is mozgató elve, lakjék a mi sziveinkben is ama vallásos buzgóság, mely őket oly annyira kitüntette s legyen nekünk is tulajdonunk ama lán-goló szeretet, mely úgy vitte egyenesen égfelé az első keresztyé-neket, mint hogy viszik a madarat szárnyai, a hajót vitorláit előre;

akkor a mi isteni tiszteletünk nemesak több formájában lesz ha-sonló az első keresztyén kor kultusához, de tiszta lesz legmélyebb alapjában, szellemében is, olyan, minőt a legtisztább vallás ala-pító Ura kíván és meg is érdemel.

Különfélék.

Zsinati képviselők választása. A dunamelléki egyházke-riületben a felsőbb tanintézetek részéről pótképviselővé V á-mos Béla kecskeméti jogtanár; a gymnasiumok részéről rendes képviselőül Ö r e g J á n o s n. kőrösi tanár választat-tak meg.

A felső-baranyai egyházmegye részéről világi rendes képviselőül Dr. Ballagi M ó r választatott.

Zsinati előtanácsokmány. Az egyetemes konvent elnöke Id. Báró Vay Miklós ur a püspöki kart és főgondnok urakat előtanácskozásra e hó 6-ára Debreczenbe hívta össze, a mi-kor fog megállapíttatni, hogy ki kéressék fel az egyházi szónoklat végezésére; továbbá a zsinati képviselők részére engedélyezett utazási árleengedési kedvezmény, mely eljárás mellett lesz élvezhető?

Halálozások: Török Bálint a h. m. vásárhelyi egy-ház kitünő volt főgondnoka, Csongrádmegye egykori alis-pánja stb. szeptember 21-én 64 éves korában hunyt el. Tem-etése 23-án volt, egyházi beszédet Miklovicz Bálint lel-kész, oratiót pedig Futó Mihály gymnasiumi tanár mondott felette. Kiváló alakja volt a magyar és igazi református typusnak. Sokat tett és munkálkodott.

Mult hó szeptember 22-én kísértük sirjába koltói ref. lelkészársunk Szabó Lajos szeretett nejét, a gondos és munkás házinőt, a jó édes anyát. Hült tetemei felett a tem-plomban a magyar berkeszi ref. lelkész Pap István rövid kenetteljes imát — ezután a nagybányai ref. lelkész Gulyás Lajos tartott hatásos egyházi beszédet; s ez alkalommal volt szerencsénk gyönyörködni a n. bányai ref. kántor-organista Stiglicz Albert szabatos orgona játékaival kísért énekülésében. — Végül a sirnál szinte a n. bányai ref. segéd-lelkész Tegze László mondott rövid imát.

Szűcs Károly a n. létai ref. egyház 48 éven át köz-tiszteletű hív lelképásztora, az érmelléki egyházmegye nyu-galomra lépett esperestje élte 77-dik évében, hosszas szen-vedés után szeptember 29 én hunyt el. Temetése október 2-án ment végbe, a háznál imát Pap Gábor köbölkuti lelkész és volt esperest, a templomban egyházi beszédet Nagy Ist-ván h. k. sz. imrei lelkész, oratiót Csontos László kokadi lelkész mondtak. Az érdemes férfinak emlékezetéről bőveb-ben a jövő számban szólnunk. — Béke poraikra!!

Lelkészválasztás. A margitai ref. egyházban lelkésszé választatott Szatmári Sándor debreczeni segédlelkész. Mél-tán örülnünk lehet, hogy ily kitünőleg képzett egyénben öszpontosult a választók bizalma. Áldás kísérje az ifju lel-kész működését!

Helyreigazítás. A legközelebbi számban a 270-dik lapon a Vasárnap pártolására s terjesztésére intézett felhívás kezdete így javítandó ki: Isten kegyelméből egy éve, hogy a Vasárnapot megindítottuk. Célünk volt a Vasárnap meg-szentelésének előmozdítása stb. — Ez alkalomból is ismél-telten ajánljuk a V a s á r n a p pártolását az olvasó közön-ség figyelmébe.

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztő társak: Békési Gyula, Géresi Kálmán.